

Politiikkako pois kouluista? Puoluepolitiikkaa lietsottiin ja vierastettiin Suomen oppikou- luissa ensimmäisen tasavallan aikana

Oppikoulunuoriso joutui puoluepolitiikan kohteeksi 1970-luvun alussa. Ylioppilasliikkeen radikalisoituminen tempasi myös koulunuorison mukaansa. Historia osoittaa, että opiskelijanuoriso tuntee herkästi yhteiskunnan muutokset ja myös radikalisoituu ajoittain. Euroopassa opiskelijanuoriso nousi barrikadeille 1960-luvun lopulla. Suomenkin ylioppilaat halusivat osansa yliopistojen vallankäytöstä: he vauhdittivat vaatimustaan “mies ja ääni”-periaatteen toteuttamiseksi etenkin luentolakoilla. Puoluepolitiikka ja ylioppilasnuoriso löysivät nyt helposti toisensa.

Vuoden 1973 kouluneuvostovaalien piti juurruttaa lopullisesti demokratia Suomen oppikouluihin (Rantanen 2008). Ylioppilasliikkeen mallin mukaan monien koulujen teinikuntien aktivistit, etenkin äärivasemmistolaiset, ryhtyivät kuitenkin toteuttamaan ideologiaansa ja puolueohjelmaansa kuten 1970-luvulla opettaneet ja opiskelleet muistavat. Suuri osa opettajista ja oppilaista kuitenkin turhautui heihin kohdistuneeseen poliittiseen musta- tai punamaalaukseen.

Kouludemokratian juuret ja itsehallintokokeilut levisivät Suomeen Yhdysvalloista 1900-luvun alussa. Itsehallinto ym-

märrettiin vastuunkasvatukseksi. Tämä teema liittyi myös 1970-luvun kouludemokratia-aaltoon (Itälä 1999.) Puoluepolitiikan tunkeutumista kouluun kuitenkin vierastettiin molempina aikoina.

Oppikoulunuorisoinkin iski jälleen 1920-luvulla Suomeen rantautunut politiikan suoran toiminnan aalto. Maamme itsenäistyminen ja 1918 sodan jälkeinen parlamentaarinen demokratia eivät näyttäneet tyydyttäneen kaikkien poliittisten aatesuuntien kannattajia 1920- ja 1930-luvuilla. Oppikoululaisia oli helppo saada mukaan, koska heitä oli jo autonomian aikana osallistunut Venäjän vastaiseen toimintaan ja myös Suomen sisällissotaan. Maamme äärivasemmisto halusi jatkaa vallankumoustaan ja oikeistolle näytti mallia fasismin ja kansallissosialismin suosio sekä valtaantulo useassa Euroopan valtioissa. Demokratiaa korostanut ja puolustanut Suomi joutui pulmallisten haasteiden eteen monella rintamalla, joista yksi oli oppikoulu.

Koulunuorison politisoituminen sai aikaan vilkkaan sananvaihdon nuorena tasavallassamme. Ajankohtaisesta poliitikasta keskustellaan yleensäkin sekä virallisesti että epävirallisesti. Pyrkimyksenä on joka tapauksessa vaikuttaa mielipiteisiin ja tehtäviin ratkaisuihin. Asiakirjoista voidaan lukea lukkoon lyödyt viralliset päätökset ja niihin johtaneita tekijöitä. Median sivut auttavat tarkentamaan poliittista mielipideilmastoa ja löytämään päätöksen tekoon vaikuttaneita tekijöitä. Keskeinen tavoite tässä kirjoituksessa on selvittää, miten puoluepolitiikan tunkeminen oppikouluun ja jopa sen opetussuunnitelmaan koettiin demokraattisessa Suomessa ja mitkä tekijät selittävät käytyä keskustelua sekä tehtyjä ratkaisuja. Puolueiden harjoittama koulupolitiikka ja kielipolitiikka on tässä kirjoituksessa jätetty ulkopuolelle, koska niillä oli tuolloin erilainen lähtökohta ja tavoite kuin oppikoululaisiin kohdistunut puoluepoliittinen aktivoiminen. Niitä on syytä tarkastella vain, mikäli ne valottavat puoluepolitiikan tuomista kouluun.

“Vapaaksi poliittisista riennoista”

Heimo- ja suojeluskuntatyö levisi oppikouluihin jo 1920-luvun taitteessa. Varsinkin Akateeminen Karjala-Seura (AKS) perusti kouluihin omia seurojaan. Kiuasmaan mukaan toiminta oli kuitenkin laimeaa, sillä vain joka kymmenennellä oppikoululla oli varsinaisen AKS:n alaosasto. Monet opettajatkin olivat kiinnostuneita heimo- ja suojeluskuntatyöstä. Kouluhallitus suhtautui myös myötämieleisesti oppilaiden ja opettajien kyseisiin puuhiin. (Kiuasmaa 1982, 300-301, ks. myös Kauranne 2000, 71-72 ja Eskelinen 2004, 178). Isänmaa- ja heimoinnostus oli luonnollista juuri itsenäistyneessä Suomessa.

Helsingin normaalilyseon rehtori H. F. Soveri katsoi kuitenkin vuonna 1926, että koulun oppilaita ei tule “vetää poliittisiin rientoihin, vaikka ne olisivat hyväksyttäviäkin”. Toverikunnille riittäisi tarpeeksi pohdittavaa koulun sisäisissä asioissa. Poliittiset asiat vahingoittaisivat oppilaiden opiskelua ja kehitystä. Soveri halusi suojella oppikoululaisia ulkopuoliselta vaikutukselta, että he voisivat keskittyä itse koulunkäyntiin. Helsingin Sanomat oli samaa mieltä Soverin kanssa. Molemmat kannattivat myös suomalaisten yhdistämistä, mutta pitivät keinoja väärinä. “Jos kaikki puolueet tulisivat kouluihin muokkaamaan apujoukkoja, niin valtiolliset riidat ja intohimot tulisivat koulunpenkkeihin”, lehti perusteli omia kantojaan (HS 19.10.1926).

Mielenilmausten taustalla oli AKS:sta irrottautunut Itsenäisyyden liitto, joka (Eskelinen 2004, 142-147) pyrki vaihtamaan ko. koulun toverikunnan johtajat. Ylioppilasaktivistit lanseerasivat myös oppikoululaisille uutta lehteä (HS 18.10.1926 uutinen, Oppikoulujen toverikuntien lehden perustaminen). Radikaalit ylioppilaat saivat joka tapauksessa kylvettyä politiikan siemenet oppikoulunuorisoon. Poliitiikan itämistä ja taimia ei tarvinnut odottaa kuin kolme vuotta.

Tämä episodi ei siis herättänyt vielä paljon huomiota. Sosi-

aalidemokraatitkin keskittyivät arvostelemaan vain oppikoulun rakennetta. He pitivät oppikoulua edelleen vanhoillisena laitoksena ja vaativat nykyäänkin esitettyjä muutoksia kouluun. Oppilaskeskeiset opetusmenetelmät olisi otettava käyttöön ja uskonnon sekä ruotsin kielen opetusta olisi supistettava. Toisaalta heitä vieroksutti oppikoulujen ilmapiirin ennakkoluuloisuus ja vanhoillisuus etenkin työväestöä ja “sivistynyttä köyhälistöä” kohtaan. (SS 29.10.1925 kirj. J. A-io = Julius Ailio, SS 1.6.1926 ja SS 1.9.1927.) Sosiaalidemokraatit olivat valppaita esittämään mielipiteitään, koska heitä kuunneltiin hallituspuolueena entistä enemmän.

“Valtiollinen kiihoitus”

Ylioppilasradikalismien ohella “kansat” yltivät politiikkaan, kun aika ja tapahtumat olivat sopivat. Poliittiset levottomuudet saivat tällaisen aikaan vuonna 1929 Lapualla. Tämä politiikan ja suoran toiminnan lapuanliikkeen nopea laajeneminen kansalaisliikkeeksi näkyi myös Lapuan yhteiskoulun oppilaiden toiminnassa. Koulun toverikunta laati kirjeen, jonka se lähetti Suomen oppikoulujen toverikunnille. Kirjeessä se kehotti oppikoululaisia liittymään lapuanliikkeeseen. Lapuan yhteiskoulun toverikunta perusti Sinimustat-järjestön, mustat paidat ja siniset solmiot, eurooppalaisen “muodin” mukaan.

Helsingin Sanomat koki lapulaisten kiihdyttäneen poliittista ilmapiiriä ja vaati siksi samoin perusteita kuin neljä vuotta aiemmin oppilaita pysyttelemään erossa poliittisista liikkeistä. “Oppilaiden tehtävänä oli (ennen muuta) valmistautua täysi-ikäisiksi kansalaisiksi. Kasvatusopillisesti ja yhteiskunnallisesti oli perusteltua pitää heidät erillään politiikasta ja sen nostattamista intohimoista, mikä on myös isänmaallisten, vakavamielisten kansalaisten käsitys ja toivomus. Vaikka lapuanliikkeen herätys kommunistien maanpetoksellisesta toiminnasta

vastaan oli innostanut nuorisoa, niin liikkeen väkivaltaisuus ja lakien syrjäyttäminen eivät soveltuneet koulunuorison harrastuksiin”, lehti varoitti. (HS 12.11.1930.)

Lapuanliikkeen ja oikeiston toive kommunistien toiminnan kieltämisestä toteutui, kun eduskunta hyväksyi 11.11.1930 ns. kommunistilait (tasavallan suojelulain, valtiopäiväjärjestyksen ja vaalilain muutokset), joilla kommunistien toiminta tuomittiin illegaaliksi (VP II 1930 ptk 11.11.1930, AsK 1930 n:o 336, 337 ja 338.) Kommunistit painuivat “maa alle”. Lapuanliike ja äärioikeisto eivät kuitenkaan olleet vielä tyytyväisiä P. E. Svinhufvudin hallituksen aikaansaanoiksi, vaan vaativat entistä lujempaa vallankäyttöä ja myös muun vasemmiston nujertamista.

Lapuan yhteiskoulu oli suhtautunut kevyesti toverikuntansa aktiivien, Sinimustien, poliittiseen toimintaan. Kouluhallitus piti opettajakunnan kirjeen laatijoille antamaa huomautusta liian lievänä rangaistomina. Opettajat eivät reagoineet kouluhallituksen antamaan läksytykseen, joten Kouluhallitus vei asian valtioneuvoston ratkaistavaksi, mitä opetusministeriö ei hyväksynyt. Opetusministeriö ei siirtänyt asiaa eteenpäin, vaan käveli sosiaalidemokraattien mielestä Kouluhallituksen yli ja hylkäsi päätöksen. Sosiaalidemokraatit väittivät, että ministeriö “pelkäsi lapuanliikkeen haamua eikä siksi tukenut kouluhallitusta”. He ihmettelivät myös, miten opetusministeriö antaa toisen poliittisen suunnan toimia kouluissa, mutta toisen ei. “Päätös voi avata anarkian oppikouluissa.” (SS 21.5.1931.)

Vaasalainen maalaisliiton Ilkka-lehti tarttui myös ajankoh-
taiseen koulunuorison politikointiin. Lehti näki koulu-
kasvatuksen päämääränä harrastuksen herättämisen opiskeltaviin
aineisiin ja myös inhimillisiin päämääriin. Tämän vuoksi kou-
luissa ja sen ulkopuolella oppilaat osallistuivat raittiustyöhön,
partio toimintaan, isänmaallisiin seuroihin, urheilukilpailuihin,
musiikkitoimintaan jne. Koululaiset olivat jo aiemmin olleet
jäseninä puolueseuroissa mm. Nuijissa ja Nuorsuomalaisissa

Nuijissa. Osittain opettajiston vaikutuksesta nämä olivat jääneet syrjään. Ilkan mielestä opetusministeriö ei voinut myöskään antaa oppilaille kovempia rangaistuksia, koska sillä eikä kouluhallituksella ollut valtaa opettajiin.

Kuopion lyseon “isänmaallisten oppilaiden” toimiin lehti suhtautui varauksellisesti. Se ei hyväksynyt oppilaiden jakautumista isänmaallisiin eikä isänmaattomiin eikä myöskään Sinimustien lietsomaa oppilaiden omankäden oikeutta. “Tämä ei ole oikeata isänmaan harrastusta toisia koulutovereita eikä vanhempia kohtaan. Koulunuoriso ei ole vielä poliittisesti kypsytynyt, joten politiikasta voi vielä pidättäytyä, mistä on hyötyä toverielämälle ja opinnoille”, lehti perustelee kannanottojaan. (Ilkka 28.5.1931.)

Ilkan kirjoituksen kaksinaisiin kannanottoihin löytyy selittäjä. Hän on lehden päätoimittaja Artturi Leinonen. Leinonen oli aluksi aktiivinen lapuanliikkeen kannattaja ja johtohahmo. Hän alkoi kuitenkin vierastaa lapuanliikettä, kun se alkoi käyttää väkivaltaa ja epäparlamentaarisia keinoja. Toisaalta Leinonen näyttää puolustaneen oman puolueensa hallituksen ja opetusministerin Antti Kukkosen toimia.

“Puoluekiihko huipussaan”

Lapuanliikkeen radikalismi johti epäonnistuneeseen Mäntsälän kapinaan keväällä 1932. Tämän seurauksena lapuanliike lakkautettiin, mutta nuorisojärjestöksi noussut Sinimustat jatkoi voimistumisestaan.

Suomen Sosialidemokraatti katsoi, että Sinimustien leviämisen takana olivat Lapuan yhteiskoulun rehtori (Hilja Riipinen) sekä lapuanliikkeen johtaja Vihtori Kosola. Kosola oli yllyttänyt nuorisoa väheksymään yllä mainittua kouluhallituksen rangaistuskovennusta. Lehti ihmetteli, miten tällaisen järjestön toiminta sallitaan oppikouluissa lapuanliikkeen kieltä-

misestä huolimatta, ja kysyi jälleen, miksi ei anneta myös demokraattisten järjestöjen (=puoluepoliittisten) puuhata kouluissa. (SS 29.3. ja 17.6.1933.) Oppikoulujen ongelmaksi lehti näki edelleen vanhanaikaiset koulu- ja oppiainerakenteet sekä epäsosiaaliset opettajat. Parannuksen yhteiskunnalliseen tietämykseen toisi “elämää varten kouluttaminen” ja taloudellisen koulunkäyntimahdollisuuden takaaminen kaikille (SS 17.6.1933, ks. myös Ilkka 7.1.1933). Sosiaalidemokraatit esittivät siis tässäkin yhteydessä yhteiskunnan ylläpitämään yhtenäiskoulujärjestelmään sekä käytännönläheiseen opetukseen siirtymistä.

Saksan kansallissosialistit olivat päässeet valtaan vuoden 1933 alussa, jolloin Hitler nousi valtakunnankansleriksi. Ääri-nationalismin kannatus kiihtyi myös Suomessa. Sinimustia ja mustapaitoja (IKL:n ja myös körttien asu) istui paidat päällään sekä oppitunneilla että koulujen juhlissa. Eurooppalainen poliittinen pukeutumiskulttuuri oli levinnyt suomalaisen oppikoulu-nuorison keskuuteen. Aiemmin jo ääri-vasemmiston punapuserot olivat nousseet työläisnuorten suosioon.

Saksalaiset näyttivät myös Suomessa esimerkkiä oman kansallissosialisminsa levittämisestä. Saksalaisen koulutalon vihkiäiset mudostuivat Helsingissä vuoden 1933 alkusyksystä Sosialidemokraatin mukaan natsijuhlaksi: hakaristilippu salossa, Adolf Hitlerin kuva seinällä ja koulun nimi Hindenburg-Haus. Koulu toimi osin suomalaisin rahoin yksityisoppikouluille annettavien valtionapujen tuella, mikä ärsytti Sosialidemokraattia. Lehden mielestä tällainen tuhlaus ei saisi jatkua. Valtion seuraavassa talousarviossa oli muutettava tämä epäkohta. Koululla oli vihkiäisten lisäksi “vietetty useita tilaisuuksia natsismin merkeissä”. Lehti antaisi kuitenkin koulun työkennellä omalla tavallaan, jos koulu itse rahoittaisi toimintansa. Lehti paheksui myös sitä, että koulu rekrytoi oppilaita suomalaisista “herrasperheistä, joille ei kelvannut suomalainen tai edes ruotsinkielinen oppikoulu”. (SS 26.9.1933.)

Lapuanliikkeen jatkaja Isänmaallinen Kansanliike (IKL, mustapaidat) sai Sinimustista oivan oppilasjärjestön. Sinimustat “varusti oppikoululaisia omilla merkeillään ja puvuillaan sekä värväsi heitä puolueyhdistyksiin”. Koululaisia oli jopa jäänyt pois oppitunneilta puoluepuuhien vuoksi. Nuori ylioppilaspolvi sai tuntea tätäkin kiihkeämpiä ja järjestelmällisempiä IKL:n operaatioita.

Helsingin Sanomat valitti, etteivät opettajat voineet puoluesolutustyölle mitään, joten siihen tarvittaisiin yleisen mielipiteen ja nuorison vanhempien valistunutta tukea. Koulu tuli rauhoittaa puoluepolitiikalta. Hallituksen oli myös tartuttava asiaan, sillä IKL ei ollut hallitusvastuussa. IKL oli omaksunut äärivasemmiston pyrkimykset ulottaa puoluekasvatus nuorten ja lasten keskuuteen. Lehti katsoi, ettei vielä yhteiskuntaa ymmärtämättömille saanut syöttää puoluepropagandaa. Näin kasvatusoppineet ajattelivat. Puoluekiihotus häiritsee kasvavien sielunelämän luonnollista ja tervettä kehitystä. Se rajoitti heidän harrastuspiiriään ja ehkäisi maailmankuvan muodostumista. (HS 3.11.1933.)

Ruotsinkieliset halusivat lopettaa työväenliikkeen sellaisen poliittisen agitaation, jolla pyrittiin vaikuttamaan lasten ja nuorten ajatteluun. Esimerkki löytyi jälleen kerran läntisestä naapurimaasta Ruotsista. Siellä sosiaalidemokraatit olivat jo luopuneet moisesta lasten ja nuorten opettamisesta. Sen sijaan itäinen naapurimme, Neuvostoliiton valtio kasvatti lapsiaan ja nuoriaan vain yhden totuuden mukaan. (Hbl 9.11.1933.)

Hufvudstadsbladet oli huomannut Suomen porvarislehtien huolestuneet kirjoitukset nuorten poliittisesta aktivoitumisesta. Lehti itse huolestui AKS:n ja koulunuorison ruotsinkielistä opetusta ja toista kotimaista kieltämme koskevista negatiivisista kannanotoista. Se piti kuitenkin teoreettisena sitä, että nuorilta kiellettäisiin poliittinen keskustelu, mutta heidän värväämisensä politiikan käsikassaraksi oli väärin. Tämän vuoksi kouluviranomaisten olisi saatava aikaan “määräys, ettei

oppikoululaisten sallittaisi politikoida koulussa eikä myöskään sen ulkopuolella”. (Sama 9.11.1933.)

Puoluetunnusten käyttö kouluissa vilkastutti eduskunta-puolueiden keskustelua valtion vuoden 1934 budjettikäsittelyn yhteydessä (VP II 1933 ptk 8.12.1933). Oppikoulu- ja suojeluskuntatyö kiinnostivat kansanedustajia. Opetusministerinä oli tällöin edistyspuolueen johtohenkilö, Kouluhallituksen ylijohtaja Oskari Mantere. Helsingin Sanomilla oli siis suora yhteys ylimpiin kouluviranomaisiin.

Samoin Hufvudstadsbladetilla näyttää olleen avoin reitti omaan puolueeseensa Ruotsalaiseen kansanpuolueeseen (RKP), koska lehden vetoaminen kouluviranomaisiin tuotti heti tarpeellisia tuloksia. Opetusministeriö ehti nimittäin antaa ennen uuden talousarvion päättämistä Kouluhallitukselle tiukat ohjeet 18.11.1933 puoluepukujen ja –tunnusmerkkien kiellosta kouluissa. Opetusministeriö tukeutui määräyksessään kouluhallituksen aiempiin kiertokirjeisiin, joissa koulujen tuli suhtautua valtiolliseen toimintaan torjuvasti “esiintulleiden syiden ja nuorison terveelliselle kasvatukselle välttämättömän työrauhan säilyttämiseksi” (HS 24.11.1933).

“Puku, puvun osa tai merkki, joka osoittaa kuulumista valtiolliseen puolueeseen, järjestöön tai yhteen liittymään on opetusministeriön alaisissa kouluissa kielletty. Oppilaitosten johtajien, opettajakuntien ja yksityisten opettajien tulee virkavastuun uhalla ja tarpeen tullen kurinpitovaltaa käyttäen valvoa, että annettuja ohjeita noudatetaan. Lehti huomauttaa myös seuraamuksista, jotka oppilaitosta voivat kohdata, jollei annettuja määräyksiä noudateta (Sama 24.11.1933, khs:n kiertokirje 1933/765, ks. myös khs 1930/684 ja 1933/751). Ohjeet olivat selkeät, mutta valvonta ja sanktiot eivät olleet.

Hufvudstadsbladet ei sen sijaan pitänyt Kouluhallituksen toimia riittävinä, koska sen mielestä Kouluhallitus oli käsitellyt kiihotusongelmaa silkkihansikkailla. Nuoriso oli lehden mukaan helppo saada innostumaan. Innostus kuului nuoruuteen,

mutta nuoria oli myös helppo johtaa harhaan. Nuoria käytettiin poliittiseksi hyväksi idän (Neuvostoliiton) totalitaarisessa yhteiskunnassa ja lännen (Euroopan) diktatuurimaissa. Agitaatio oli tarttunut myös Suomen nuoriin. Suomen porvaristo oli lehden mielestä liian hajallaan hoitamaan tätä asiaa. Porvaristo oli myös aiemmin tottunut arvostelemaan vain vasemmiston intoa saada nuoret mukaan politiikkaan. Hufvudstadsbladet tervehti ilolla opetusministerin moitetta, että koulunuorisoa käytettiin hyväksi oman puoluepolitiikan ajamiseen nykyisenä henkisesti ja taloudellisesti vaikeana aikana. (Hbl 25.11.1925.)

Eduskunta oli aluksi valmis vähentämään yksityiskoulujen valtionapua, jotta poliittinen kiihotus saataisiin kouluissa kuriin. Äärioikeistolaiset näyttivät viihtyvän kouluissa edelleen poliittisia intohimoja aiheuttavissa asuissaan. Sosialidemokraatin mukaan mm. Lapuan yhteiskoulun mustapaitoihin kuuluva rehtori Hilja Riipinen kansanedustajana johti herkkämielisiä oppilaita harhaan. "Mustapaitaopettajat" suhtautuvat muutenkin eri tavalla samallaisiin asuihin pukeutuviin kuin muihin oppilaisiin, lehti arveli (SS 13.12.1933).

Eduskunta hyväksyi valtiovarainvaliokunnan lauselman poliittisen kiihotuksen kieltämiseksi kouluissa. Hallituksella oli nyt parlamentaarinen valta käsissään lopettaa tämä pitkään jatkunut kiista. Sosialidemokraatti ei vaatinut rangaistuksia poliittisesta harrastuksesta oppilaille. Sen sijaan se kovisteli kurinpalautusta niille opettajille, jotka pitivät aatteiden levittämistä koulutyötä tärkeämpänä. Lehti oli valmis jopa puolustamaan poliittisia vastustajiaan sanoessaan, että lapuanliikkeen vastuuttomat johtajat eivät saa turmella edes porvarinuorisoa. (SS 19.12.1933.) Sosiaalidemokraatit kannattivat siis parlamentaarista demokratiaa, joka ei näyttänyt toimivan Italiassa, Saksassa eikä Neuvosliitossa.

Kun tutustuu kokoomuslaisen Uuden Suomen kirjoituksiin, niin voisi päätellä, että keskustalaiset puolueet (edistyspuolue ja maalaisliitto) sekä sosialidemokraattinen puolue ovat poliit-

tisia fanaatikkoja. Uusi Suomi syyttää näitä puolueita laillisuusrintaman kiihkoilijoiksi ja erityisesti edistyspuoluetta oppikouluun kohdistuneiden loukkauksien paisuttelusta. Lehden kiihtymisen syynä oli yllä mainittu valtiovarainvaliokunnan lauselma, jonka mukaan valtionavustukset poistetaan niiltä kouluilta, joissa kiihoituksen aiheuttamaa kurittomuuta todetaan. Valtion kouluissa ryhdyttäisiin vastaavassa tapauksessa koulun "rehtoria vastaan asianhaarojen aiheuttamiin toimenpiteisiin". Uusi Suomi oli myös tyytymätön opetusministeri Mantonen puheenvuoroon, jossa tämä pyöritti lehden mielestä vanhoja asioita, mutta ei sanonut mitään kouluhallituksen uusimmasta koulukyselystä. (US 20.12.1933.)

Puoluetunnusten käytöstä uskottiin päästävän eroon, kun eduskunta hyväksyi 5.4.1934 ns. puserolain. Laissa kiellettiin poliittiset tunnukset, "kiihoittavat puserot", julkisissa tilaisuuksissa. (AsK 1934 n:o 132.)

Uusi Suomi kärjisti kirjoitteluaan oman puolueensa auttamiseksi. Oppositioon joutunut kokoomuspuolue oli nimittäin menettänyt vuoden 1933 vaaleissa yli puolet eduskuntapaikoistaan lähinnä Isänmaalliselle Kansanliikkeelle. Sen sijaan edistyspuolue oli säilyttänyt eduskuntapaikkansa ennallaan, maalaisliitto menettänyt muutamia paikkoja ja sosiaalidemokraatit olivat nousseet eduskunnan suurimmaksi puolueeksi 78 paikallaan. (Ks. SVT XXIX 1933.)

Kokoomuksen äänenkannattaja ei ollut syyttä huolissaan, koska äärioikeiston ja demokraattisen vasemmiston kannatus oli noussut ja kokoomus oli kutistunut 10 %:n puolueeksi. Lehden kannatti suunnata poliittiset iskunsa jopa kouluasioissa keskustaan ja vasemmalle eikä äärioikealle, koska oikealla oli sen kannattajakunta. Esimerkiksi oppikoulunopettajat äänestivät useimmiten kokoomusta. Heitä oli syytä kuunnella ja puolustaa. Opettajat olivat paikkakunnillaan uutteria ja uskottavia mielipidevaikuttajia. Kokoomus oli myös yksityisoppikouluaatteen vankka tukija.

Ruotsinkieliset arvostelivat varovaisesti kiihotustoimia. Heidän puolueensakin RKP luettiin usein keskustaryhmään, joka osallistui varsin voimakkaasti kiihotuskeskusteluun, mutta RKP ja Hufvudstadsbladet eivät. Ruotsinkielisillä oli nimittäin hoidettavana omat suuret ongelmansa kielipolitiikan ja pienentyvän vähemmistöasemansa vuoksi. Toisaalta he pyrkivät kantamaan hallitusvastuuta mahdollisimman usein, että voisivat säilyttää saavuttamansa aseman. RKP oli mukana lähes puolessa Suomen hallituksista vuosina 1917-1939. Ruotsinkielisten johtohenkilö ja Hufvudstadsbladetin omistaja Amos Anderson ohjasi myös lehtensä välttämään äärimmäisyyksiä tai voimakkailta näyttävien äärimmäisyyksien ehdotonta tuomitsemista (Männistö 1994, 66). Anderson ymmärsi ruotsinkielisten kulttuuriarvon ja katsoi suurliikemiehenä myös talouden tulevaisuuteen.

“Suvaitsemattomuuden kiihoituspesät”

Parin vuoden tauon jälkeen oppikouluissa esiintynyt poliittinen kiihotuskeskustelu roihahti uudelleen. IKL oli seurannut lapuanliikkeen esimerkkiä oppikoululaisten poliittisen ajatusmaailman muokkaajana. Se pyrki saamaan nuorison mukaan, mutta kurinalaisesti ja keskusjohdon alaisuudessa (Maijala 2005, 114-135). Sosiaalidemokraatit olivat erittäin huolissaan IKL:n vahvistumisesta. Ohjelmakin oli Suomen Sosialidemokraatin mukaan samanlainen kuin lapuanliikkeellä. Pohjanmaan oppikoulujen ohella mustapaidat olivat edenneet myös itäisen Suomen oppikouluihin (mm. Kajaanin yhteiskouluun ja Kuopion tyttölyseoon). Lehden mielestä IKL:n toiminta ei vaikuttanut vain nuorten opiskeluun, vaan “koulut muodostuvat suvaitsemattomuuden myrkyn kyllästämiksi kiihoituspesiksi”. Viranomaisten (eduskunnan, hallituksen, opetusministeriön ja Kouluhallituksen) puuttuminen asiaan ei näyttänyt auttaneen, sillä

IKL:n Sinimustat ei piitannut kiertokirjeistä. Lehti ei konkretisoi, mitä pitäisi tehdä, mutta esittää ongelman perinpohjaista selvittämistä ilman hempeämielisyyttä ja ryhtymistä sitten sanoista tekoihin. (SS 16.5.1935.)

Vuoden 1935 lopussa eduskunnassa käytiin jälleen kiiwas keskustelu seuraavan vuoden budjettikäsitteilyn yhteydessä IKL:n Sinimustien kiihotuksesta kouluissa (VP III 1935 ptk 5.-21.12.1935). Varsinkin Helsingin Sanomat ja Suomen Sosialidemokraatti toivat ilmi tuohtumisensa. Helsingin Sanomat jopa siteerasi sosiaalidemokraattien kansanedustajan Sylvi-Kyllikki Kilven “asiallista lausuntoa, että poliittisesti kiihoitetut koulunuoret terrorisoivat niitä oppilaita, jotka haluavat pysytellä politiikan ulkopuolella. Poliitikassa on mukana myös opettajia, jotka esimerkiksi turmelevat viimeksi mainittuja nuoria ja estävät heidän opiskeluaan. Myöskään rehtorit eivät ole saaneet tukea kouluhallitukselta ehkäistäkseen kyseistä toimintaa” (VP III 1935 ptk 18.12.1935). Lehti vaati Sosialidemokraatin tapaan hallituksen ja opetusministerin (Oskari Mantereen) tarttumaan asiaan pikaisen parannuksen saamiseksi. (HS 11.12.1935.) Saman päivän Helsingin Sanomien “yleisökirjoituksessa” ihmeteltiin oppikoulujen rehtoreihin kohdistuneita syytöksiä, joiden mukaan koulut eivät estäneet koulunuorison poliittista toimintaa. Kirjoittaja katsoo, että rehtorit ja opettajat pitivät oppilaita kypsymättöminä käsittelemään valtiollisia asioita. He olivat myös valmiita lakkauttamaan poliittiset järjestöt (Sinimustat ja AKS:n alaosastot), mutta Kouluhallituksen kiertokirjeet eivät tätä tukeneet. (HS 11.12.1935, Yleisökirjoitus.)

Eduskunta jaksoi “koululaispoliitikoida” kaksitoista tuntia 18.12.1935. Keskusta oli tyytymätön erityisesti opetusministeri Mantereen kannanottoihin. Mantere vetosi yksilöllisiin vapauksiin ja kansalaisoikeuksiin, jotka estivät viranomaisten puuttumista Sinimustien toimiin kouluissa (VP III 1935 ptk 18.12.1935).

Helsingin Sanomien mielestä kyseinen tulkinta oli väärä, sillä kyse ei ollut oppilaiden oma-aloitteisesta toiminnasta, vaan tunnottomasta poliittisesta kiihotuksesta. Sosiaalidemokraatit katsoivat, että sosiaalidemokraattisen nuorisojärjestön vastaava puuhailu olisi varmasti estetty. Helsingin Sanomat arvosteli myös pappiskansanedustajien (kokoomuksen, IKL:n) edesvastuutonta lausuntoa, jonka mukaan eduskunnan kannanotto oli turha, sillä oppilaat eivät siitä välittäisi. Kokoomuslaiset halusivat ymmärtää näitä nuoria, Sosialidemokraatti väitti. Niskoittelevia ja uhmaavia oppilaita oli Helsingin Sanomien mukaan erotettava koulusta, jos ei muu auttanut. Koulut olivat saaneet riittävät ohjeet. Hallitus horjuu, jos se ei saa koulukiihotusta loppumaan. Samoin eduskunnan arvovalta murenee, jos se vain antaa kannanilmaisuja. Valtiovallan on suojeltava nuorisoa. (HS 19.12.1935 ja SS 20.12.1935 sekä HS 6.6.1934.)

Opetusministeriö pyysi tammikuun 1936 alussa Kouluhallitusta selvittämään “koulutiedustelun” avulla, mitä poliittista kiihotusta tekeviä järjestöjä oli kouluissa ja miten oppilaat olivat niissä toimineet ja mitä yhteyksiä niillä oli poliittisiin puolueisiin. Helsingin Sanomat arvosteli jälleen valtion ylimpien kouluviranomaisten päätöksiä, sillä opetusministeriö itse saisi yhdistysrekisteristä kyseiset tiedot. Sitä paitsi kiihotusta harjoittaneiden koulujen rehtorit eivät ilmoittaisi poliittisista asioista, jotteivat koulut menettäisi valtionapujaan. Sen sijaan opetusministeriön ja Kouluhallituksen tulisi ilmoittaa selkeästi kouluille, mitkä järjestöt ja yhdistykset oli siellä kiellettävä. “Viimeksi Viron kapinayritys ja koululaispolitiikan johtohenkilöiden sekä koululaiskiihoituslehden läheinen osuus osoittivat selvästi, missä hengessä ja muodossa sekä miltä taholta kiihotustoimintaa koululaisten keskuudessa harjoitettiin”, lehti tiesi. (HS 10.1.1936).

Sinimustien osallistuminen Viron kapinahankkeeseen johti myös Sinimustat-järjestön lakkauttamiseen vuonna 1936. Isän-

maallinen Kansanliike paikkasi puutteen nopeasti perustamalla Mustapaidat-järjestön jatkamaan nuorisotyötään. Mustapaidat järjestivät vuoden 1936 jälkeen esimerkiksi Tampereella ja sen ympäristössä näyttäviä tilaisuuksia, joissa pääpuhujina olivat IKL:n johtohenkilöt (AI 15.10.1937 ja 8.12.1938, ks. myös Maijala 2005, 114-135). Ilmeisenä vaikuttimena järjestöllä oli osoittaa “punaiselle Tampereelle” vuoden 1918 sodan voittajien mahti sekä näyttää äärinationalismin tarve ja malli.

Ilkka arvosteli myös kouluviranomaisten toimia. Se viittaa kirjoituksessaan kouluneuvos G. Sarvaan, joka puolusteli kouluhallitusta. Sarva katsoi, että nuoriso passivoituu, jos poliittiset johtajat alkavat vieroittaa oppilaita politikoimasta. Samoin Sarva toivoi, että rehtorit ja opettajat kääntäisivät oppilaiden huomion muihin harrastuksiin. Opettajat eivät pysty Ilkan mukaan kilpailemaan poliittisen nuorison “myötävaikuttajien” kanssa, vaan nuorisoa oli varjeltava juuri näiltä. Lehti piti kouluhallituksen toimia koulunuorison kiihotuksen estämiseksi heikkoina eikä uskonut parempaan. (Ilkka 13.1.1936.)

Kouluhallituksen ohjeet olivat ympäripyöreää virastokieltä. Kouluille lähetetyt määräykset olisi pitänyt kirjoittaa selkeästi, että rehtori ja opettajakunta olisivat voineet vedota näihin säädöksiin koulun arkipäivän tilanteissa.

Koulu oli Ilkan mielestä “opetuslaitoksen ohella kansalaiskasvatuksen tyyssija, jossa nuorten mieliin lasketaan elämänkatsomuksen perusteet”. Opettajilla oli kasvateistaan suuri vastuu. Kaikki opettajat eivät olleet ottaneet vastuuta, vaan katsoneet sormiensa läpi “kiihkomielistä poliittista toimintaa, joka on turmiollista luonteen muodostukselle, särkee toverihengen ja tuo valtiollis-yhteiskunnallisen hyökkäyshengen, jossa on sairaalloisia ilmauksia”, lehti paheksuu. Jopa koulussa kokoontuneet partiolaiset oli korvattu joissakin Etelä-Pohjanmaan rannikon oppikouluissa Sinimustat-järjestöllä. Ilkka kiitti opiskelijoiden poliittisesta kiihkoilusta käytyä julkista argumentointia, koska Kouluhallitus ei ollut esiintunut epä-

kohtia eikä ollut saanut mitään aikaan. Lehti myös ihmetteli kokoomuksen Uuden Suomen vakuuttelua, että koulu tulisi säilymään nykyisten poliittisten taistelujen läpi. Ilkka vetosi koulujen johtokuntiin ja vanhempainyhdistyksiin, joiden tulisi valvoa koulujensa toimia. Se pyysi myös opettajia tekemään koulun sellaisiksi, että vanhemmat voisivat lähettää lapsensa sinne. (Ilkka 20.2.1936.)

Sosiaalidemokraatit tekivät myös eduskunnassa välikysymyksen Sinimustien toiminnasta oppikouluissa. Välikysymys johti Kiuasmaan mukaan opetusministeri Mantereen tarttumaan aiempaa lujemmin koulukuohuntaan (Kiuasmaa 1982, 307-308). Ongelma oli siis paisunut niin yli äyräiden, että tarvittiin asetus takaamaan koulurauhaa. Asetus kielsi koululaisten politikoinnin kouluissa ja sen ulkopuolella 21. helmikuuta 1936 alkaen. (AsK 1936, n:o 105, 21.2.1936.)

Asetus hillitsi oppilaiden poliittista reagointia ja rauhoitti koulujen ilmapiiriä. Kiuasmaa katsoo sen myös estäneen varttuneiden oppikoulusikäläluokkien kypsymistä tulevaan yhteiskunnalliseen elämään (Kiuasmaa 1982, 308, 562). Oppikoululaisten politikointi kuitenkin jatkui. He perustivat erilaisia kansallisia yhdistyksiä vielä 1930-luvun lopulla, mutta kouluhallitus yleensä puuttui niiden toimintaan. Niitä yksityisiä oppikouluja, jotka kannattivat poliittista harrastusta, uhkasi valtionapujen lopettaminen ja siten koulujen lakkauttaminen. Tämä toimenpide varmasti taltutti koulujen innokkaimmat puoluepolitiikan aktiivit. Kouluhallituksen edellä mainitun tutkimuksen mukaan oppikouluista noin kolmasosassa harjoitettiin poliittista toimintaa. Varsinkin poliittisesti aktiivisen koulunuorisomäärän jatkuva paisuminen sai viranomaiset lopulta tiukentamaan oppikoulujen ja näiden oppilaiden puuhailua. (Kiuasmaa 1982, 309, 562.)

Nuori joutui Uuden Suomen mukaan väkisininkin politiikan kanssa tekemisiin lukiessään sanomalehtiä ja kuunnellensa radiota. "Lukemansa ja kuuntelemansa perusteella hän muodos-

taa oman mielipiteensä, joka voi olla myös poliittinen.” Lehti katsoi, että näin tulee olla. Julkisen vallan kasvatus ei saanut palvella puoluepäämääriä ja se oli kontrolloitavissa. Lehti ihmetteli oppikoululaisten kuulusteluja. Toisaalta se ymmärsi, että poliittisiin järjestöihin kuuluminen oli oppilailta kiellettyä, mutta ei täysi-ikäisiltä seminaarilaisilta eikä korkeakoululaisilta. Sen mielestä opettajia oli turha syyllistää, jos oppilas oli joutunut “politiikan harhapoluille”. Turhat tutkimukset vain mursivat kouluviranomaisten arvovaltaa. (US 26.1.1939.)

Kuten edellä on kerrottu oppikoululaisiin kohdistunut poliittinen toiminta kiihtyi uudelleen IKL:n Sinimustat-järjestön aktivoituttua lapuanliikkeen lakkauttamisen jälkeen. Varsinkin vuoden 1935 lopulla ja vuoden 1936 alussa aiheesta käytiin vilkas julkinen keskustelu. Polemiikin taustalla oli luonnollisesti se, että lapuanliikkeen rauniot kytivät edelleen jälkisammutuksesta huolimatta. Ylimmät opetusviranomaiset eivät myöskään osoittautuneet kyvykkäiksi poliittisen koulukiihkoilun sammuttajiksi. Lapuanliikekin oli nimenomaan vaatinut ääri-liikkeiden tapaan voimakkaita viranomaistoimia, joita ei osattu nyt kunnolla käyttää itse lapuanliikkeen aateperillisiä vastaan.

Helsingin Sanomat tosin arvosteli oman puolueensa opetusministerin arkuutta käyttää valtaa, mikä kertoo lehden tarpeesta laajentaa välimatkaa puolueeseen. Helsingin Sanomat irtaantui jo vuonna 1932 edistyspuolueen pää-äänenkannattajuudesta, mutta se ei hylännyt puoluettaan. Lehti hääti myös edistyspuolueen puolue toimiston kiinteistöstään vuonna 1936. (Ks. Mänistö 1994, 59.) Liiketoiminta kulki puolue toiminnan edellä Erkkojen sanomalehdissä. Lehti noudatti edelleen ns. liberaalia keskustalaista linjaa.

Samaa linjaa kannatti maalaisliittolainen oppositiolehti Ilkka. Maalaisliitto yritti saada pesäeron sekä Isänmaalliseen Kansanliikkeeseen että kokoomukseen ja se sai näpätettyä myös hallitusvastuussa olleita puolueita, RKP:tä ja edistys-

puoluetta. Sen sijaan Ilkka lähestyi Helsingin Sanomien kannanottoja oppikoululaisten poliitisesta toiminnasta. Näillä molemmilla medioilla oli paljon yhteistä, jota kannatti puolustaa. Tässä voi mainita muutamia esimerkkejä. Ne molemmat ajoivat porvarillisen keskiluokan intressejä, toinen maaseudulla ja toinen taajamissa sekä kaupungeissa. Niiden yhteiset viholliset olivat äärioikealla ja -vasemmalla. Ääriliikkeillä oli myös halu rajoittaa median vapautta ja puuttua jopa vapaaseen liike-toimintaan ja itsenäisen talonpojan elämään.

Sosialidemokraatti ja Helsingin Sanomat kirjoittivat myös koululaisten puoluepolitiikasta samaan tapaan. Molempia lehtiä tilasivat ennen muuta taajamien ja kaupunkien asukkaat. Sosiaalidemokraatti näyttää lieventäneen kielenkäyttöään, vaikka se usein pääkirjoituksen lopussa huomautti puolueensa nuoriin kohdistuneesta syrjinnästä koulussa. Parlamentaarinen sosialidemokratia oli nousussa myös kommunistien toiminnan kieltämisen vuoksi, joten seuraavat heinäkuun edustakuntavaalit ja mahdolliset ministeripaikat oli lehden syytä ottaa huomioon. Sosialidemokraattisen puolueen toiveet toteutuivat. Se nousikin eduskunnan suurimmaksi puolueeksi näissä vaaleissa, kun se sai 83 kansanedustajapaikkaa ja kun se tuli punamultahallitukseen vuonna 1937.

Keskustalaiset lehdet ja Sosialidemokraatti eivät luonnollisesti hyväksyneet kokoomuslaisen Uuden Suomen koulupolitiikoinnin puolusteluja. Kokoomus kuitenkin "kalasteli ääniä samoissa vesissä kuin Isänmaallinen Kansanliike". Sen vahvaa maaseutukannatusaluetta oli etenkin Etelä-Pohjanmaa, jossa myös Isänmaallinen Kansanliike lapuanliikkeen jatkajana keräsi ääniä ja jossa maalaisliitto kävi myös taistoa vapaiden talonpoikien puolesta.

“Maanpuolustusopetuksen arvaamaton hyöty”

Oppikoulunuoriso innostui suojeluskunnista jo autonomian ajan lopulla. Monet näistä nuorista osallistuivat myös vuoden 1918 sisällissotaan. Lukiolaisena Urho Kekkonen oli erittäin innokas suojeluskuntalainen, joka taisteli 17-vuotiaana valkoisen Suomen puolella tässä sodassa.

Suojeluskuntatoiminta jatkui sodan jälkeen elokuussa 1918 annetun asetuksen myötä. Innokkaita nuoria riitti sen riveihin, sillä moni opettajakin oli siinä mukana. Vuonna 1919 suojeluskunnan jäsenistä 7,5 % eli noin 8000 oli koululaisia ja ylioppilaita (ks. Kiuasmaa 1982, 299). Nuorimmat suojeluskuntalaiset olivat usein opettajien johtamien ns. oravakomppanioiden jäseniä (Kauranne 2000, 71-72).

Vuoden 1928 asetuksen perusteella suojeluskuntiin saatiin ottaa 10-17-vuotiaita poikia, joille voitiin antaa valmistavaa sotilaallista koulutusta (AsK 1928 n:o 156). Kauranne korostaa, että poikatyössä painotettiin ikäluokalle sopivia toiminnan muotoja, vaikka urheilua harrastettiin kaikkein eniten (Kauranne 2000, 73-74). Kommunistit tekivät tästä järjestäytymisestä jopa eduskuntakyselyn, johon hallitus ei tosin ehtinyt vastata. Helsingin Sanomat katsoo, että tässä yhteydessä oli tehty karpäsestä härkänen, mutta kaikesta huolimatta oppilaat oli syytä pitää erillään valtiollisesta ja sotilaallisesta toiminnasta. (VP 1929 ptk 12.4.1929, 678-679, 702 ja Männistö 1994, 153 sekä HS 19.4.1929.) Suojeluskunnat alkoivat myös tehdä eroa äärioikeistolaisiin järjestöihin mm. Sinimustiin, etteivät ne leimautuisi minkään puolueen yksinomaiseksi asianajaksi. Vasemmistokin (sosiaalidemokraatit) hyväksyi tämän jälkeen suojeluskuntapoikatyön isänmaallisen kasvatuksen, johon vasemmistonuoret voisivat osallistua (Kauranne 2000, 75).

Kokoomuksen Uusi Suomi tervehti mielihyvällä Y. M. Biesen kirjassaan Taistelu oppikoulusta käsittelevää maanpuolustusaihetta. Esimerkiksi oppikoulukomitea ei ollut tätä asiaa har-

kinnut (OOK 6/1933). Lehti kaipasi oppikouluihin maanpuolustuksen perusteiden valmennusta. Se luetteli monia oppikouluun sopivia maanpuolustusaiheita. Esimerkiksi puolustustahtoa oli kehitettävä koulujen tilaisuuksissa ja isänmaallisuutta “aamuhartauden” yhteydessä. Kenttävalmiutta voitiin edistää ulkoiltaessa. Pitkiäkin retkiä kannatti tehdä, jotta voitaisiin käyttää karttaa ja kompassia. Suunnistus vaati kohennusta, kuten kadettikouluun tulleiden reservin upseerien taidot olivat osoittaneet. Taistelujuoksua ja –hiihtoa sekä “salonkikiväärillä” ammuntaa kirjoittaja ei pitänyt voimistelunopettajien tavoin tarpeellisena, sillä liikuntatunnit tarvittiin voimisteluun ja urheiluun. Sen sijaan taistelujouksu ja –hiihto sopivat edellä mainittujen pitkien retkien yhteyteen. Myös ulkomailla muodikkaat maastoleikit soveltuivat erinomaisesti kouluohjelmaan. Sen sijaan ammuntaa oli liian vaikea järjestää, mutta ase- ja ammuntatietoa voitiin opiskella matematiikan, fysiikan ja kemian yhteydessä. Kemian oppitunneilla voitaisiin käsitellä myös “kaasupuolustusta ja terveysopissa kaasusairauksien ensiapua”. Lehti uskoi oppikoulun kykenevän hoitamaan maanpuolustuskasvatusta ilman, että koulun varsinaiset tehtävät kärsisivät. (US 5.1.1934, ks. myös Pietiäinen 1995, 137-140.)

Suomen Voimisteluopettajain Liiton vuosipäivillä vuoden 1937 alussa keskusteltiin myös maanpuolustuksesta. Liitto esitti, että nuorisoa oli kasvatettava kansalliseen henkeen ja isänmaanrakkauteen ja sen kautta puolustustahtoon. Vuonna 1937 kouluissa oli jo ymmärretty maanpuolustuksen merkitys, mutta missä yhteydessä sitä opetettiin, siitä keskusteltiin. Sitä esitettiin jopa vapaaehtoiseksi oppiaineeksi. Joka tapauksessa koulun voimistelutunneilla ja vapaaehtoisissa urheilujärjestöissä oli luotava kuntoa sotilaallisin keinoin. Muut oppiaineet saivat ohjata maanpuolustuksen teoriaratkaisuihin. (Ks. Männistö 1994, 154.)

Helsingin Sanomat yhtyi yllä mainittuihin ajatuksiin. Mutta

se ei hyväksynyt sitä, että kouluissa opetettaisiin senhetkistä puoluepolitiikkaa ja sitä pidettäisiin sotilaallisen innon lähtökohtana, koska näin syntyisi oppilaiden välisiä ryhmäkiistoja. (HS 10.1.1937.) Vielä kolme kuukautta aiemmin sama lehti oli asennoitunut kielteisesti sotilaskoulutukseen (HS 12.10.1936).

Uutta Suomea syytti voimistelunopettajia keskusteluttanut maanpuolustuskasvatus. Lehti piti erittäin tärkeänä opettaa väestönsuojelua koululaisten parhaassa iässä ja koska asevelvollisuus aika oli siihen aivan liian lyhyt. Toisaalta vasemmisto oli syyttänyt koulua militarismien opettamisesta. Nämä syytteet lehti kuittasi toteamalla, että “kouluopetuksen on otettava huomioon ajan ja kehityksen vaatimukset”. Maanpuolustusopetuksesta se uskoi olevan myös “koulun kasvatustehtävälle arvaamatonta hyötyä”. (US 19.1.1937, Männistö 1994, 154.) Uuden Suomen pääkirjoitus on erittäin paatoksellinen ja täynnä sanahelinää.

Suomen Sosialidemokraatti sen sijaan hämmästeli voimistelunopettajain opintopäiviä. Päivien ohjelma ei eronnut sen mielestä IKL:n puoluekokouksesta. Lehti oli huomannut Euroopan nuorison kasvatuksen muuttuneen: diktatuurimaissa marsittiin rivistöissä ja kasvatettiin lihasvoimaa, kun aiemmin retkeiltiin iloisina ja vapaina. Suomessakin keskusteltiin koulujen muuttamisesta sotakouluiksi. Lehti korosti, että koulu ja armeija olivat joka tapauksessa eri tehtäviä varten. (SS 9.1.1937.)

Kuten edellä on mainittu, niin useat opettajat osallistuivat maanpuolustustehtäviin. Miesopettajat johtivat usein suojeluskuntaharjoituksia ja –harrastuksia, naisopettajat ahersivat lottajärjestössä. Myös partio-, urheilu- ja muu reipas touhu oli varsin suosittua. Maanpuolustus siis jäi jokaisen opettajan omakohtaisen harrastuksen varaan. Opettajille alettiin järjestää maanpuolustuskursseja 1930-luvun lopulla. Kursseilla pohdittiin esimerkiksi historianopetuksen kehittämistä isänmaallisuuden “iskostamiseksi koululaisten mieleen”. Jatkossa uskot-

tiin päästävän kaikkien oppilaiden maanpuolustusopetukseen, jonka suunnittelu kuului kouluhallitukselle. Syksyllä 1938 Uusi Suomikin vaati väestönsuojelun pakollista opettamista muiden oppiaineiden ohessa. Jotkut opettajat olivat ottaneet sen jo oma-aloitteisesti työjärjestykseensä. (Männistö 1994, 154, US 6.1.1938 ja US 7.10.1938.) Opetusministeriö oli hyväksynyt jo vuonna 1937 Suomen Kaasusuojelujärjestön esittämän väestönsuojeluopetuksen, joka oli suunnattu keskikoulun ylimmän luokan oppilaille. Kiuasmaa näkee tämän oppiaineen tulon kouluun pikemminkin suurpolitiikan kiristymisen johdannaisena kuin natsi-Saksan uuden kasvatusopin heijastumana (Kiuasmaa 1982, 218).

Oppikoulun luokkatunnit sujuivat aiemmin hyväksi todetun mallin mukaan kaikista muutoksista huolimatta. Opetuksen valtavirtauksena säilyi 1920-1930-luvuilla herbartilaisuus, joka korosti mm. historiantunneilla oppilaan luonteenkasvatusta. Herbartilaisuuden säilymistä voi selittää, "että se soveltui hyvin nuoren tasavallan rakennustyöhön, luomaan kansallista identiteettiä. Samanaikaisesti eri poliittiset suunnat ottivat kantaa historianopetukseen. IKL ja AKS vaativat kansallisen historian korostamista, vasemmisto taas arvosteli historianopetusta liiallisesta nationalismista, militarismista ja kristillisyyden korostamisesta" (ks. Virta 1998, 8-9).

Euroopan maiden armeijoiden kasvaminen 1930-luvun lopulla pantiin merkille Suomessakin. Puolustusjärjestelmämme rahoittamiseen ei näyttänyt löytyvän riittävästi varoja, mutta monenlaisia parannuksia voitiin tehdä. Puolustusvoimia murehdutti jo tuolloin oppikoulun käyneiden alokkaiden heikko fyysinen kunto ja epäitsenäinen selviytyminen kotielämän ulkopuolella. Opetusministeriöön lähettämässään kirjelmässä puolustusvoimia huolestutti itsenäisyyden merkityksen ja uhrausten unohtaminen kahdessakymmenessä vuodessa. Asepalveluvollisuus nähtiin jopa kielteisenä.

Koulua tarvittiin nyt apuun, koska asevelvollisuus aika oli liian lyhyt. Väestönsuojelun, historian ja maantiedon opetus olisi järjestettävissä puolustusvoimien haluamalla tavalla, mutta liikuntatunteja ei voinut lisätä. Koululiikunta kärsi jo liikunnanopettajien huonoista palkoista. Sen sijaan partio ja suojeluskuntien poikaosastojen toiminta voitaisiin kytkeä aiempaa kiinteämmin kouluihin. Puolustusministeriö ei kuitenkaan aikonut "luoda lapsisotilaita". (US 16.4.1939.)

Näistä maanpuolustussuunnitelmista oli enää lyhyt matka, kun kesällä 1939 monet oppikoululaiset osallistuivat vapaaehtoisin linnoitustalkoisiin Karjalan kannaksella. Talkoolaiset saivat arvostetun rintamerkin. Syyskuun 1939 alussa puhkesi toinen maailmansota. Kaivamiinsa taisteluhautoihin palasi myös moni oppikoululainen, jonka puoluepoliittista aktiivisuutta ei enää kysely. Isänmaan asia yhdisti vasemmiston, keskustan ja oikeiston politiikantekijät. Maanpuolustuskasvatus tuli oppikouluihin vasta vähän ennen jatkosodan puhkeamista vuonna 1941.

Lähteet ja kirjallisuus

Painetut lähteet

Kouluhallituksen (khs) kiertokirjeet 1930/684, 1933/751, 1933/765.

Oppikoulukomitean mietintö (OKK) 6/1933.

Suomen asetuskokoelma (AsK) 1930-1936.

Suomen virallinen tilasto (SVT) XXIX A, vaalitulasto 1933. Helsinki.

Valtiopäivät (VP) 1929-1939: asiakirjat (As.kirj.), liitteet, pöytäkirjat (ptk).

Sanomalehdet

Aamulehti (AI) 1937-1938 (Tutkinut Pentti Keskinen)

Helsingin Sanomat (HS) 1926-1936

Hufvudstadsbladet (Hbl) 1933

Ilkka 1931-1936

Suomen Sosialidemokraatti (SS) 1926-1937

Uusi Suomi (US) 1933-1939

Kirjallisuus ja artikkelit

Eskelinen, Heikki 2004. Me tahdoimme suureksi Suomeen. Akateemisen Karjala-Seuran historia I 1922-1939. WSOY.

Itälä, Jaakko 1999. Tuore tutkimus, kuinka vasemmiston ääni kaikui ylimpänä mutta porvarit voittivat. (Paavo Kärenlampi, Taistelu kouludemokratiasta. SHS 1999.) HS 11.9.1999.

Kauranne, Jouko 2000. Sotilaspoikien kasvatuseriaatteen Teoksessa Kasvatus ja koulu murrosaikoina. Suomen Kouluhistoriallisen Seuran vuosikirja Koulu ja menneisyys XXXVIII, 2000. SKHS.

Kiuasmaa, Kyösti 1982. Oppikoulu 1880-1980. Oppikoulu ja sen opettajat koulujärjestyksestä peruskouluun. Oulu. Pohjoinen.

Maijala, Elsi 2005. Mellastavia oppikoululaisia vai Suur-Suomen satureita? Teoksessa Sinistä punaista mustaa. Näkökulmia Suomen 1930-40-lukujen historiaan, toim. Petri Juuti. KehräMedia Oy.

Männistö, Jyrki 1994. Sivistyksen kylvä. Suomen kansakoululaitos puoluelehtien mielenkiinnon kohteena vuosina 1918-1939. Acta Universitatis Tamperensis ser A vol. 395. Tampereen yliopisto.

Pietiäinen, Jukka-Pekka 1995. Yksityisoppikoulut nuorena tasavallassa 1917-1944. Teoksessa Yksityisoppikoulujen his-

toria 1872-1977, kirj. Jari Salminen, Jukka-Pekka Pietiäinen ja Jouko Teperi. Helsinki. Painatuskeskus Oy.

Rantanen, Miska 2008. Poliitikka kouluissa on kuuma peruna. HS 3.10.2008

Virta, Arja 1998. Pedagogiikkaa ja etujen vartiointia. Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL r.y. 1948-1998. Kajaani. HYOL.